

AKO VIDÍ ERÓPSKA ÚNIA POKROKY VO VZDELÁVANÍ NA SLOVENSKU

Spracovali: Miroslav Babinský, Eva Dubeňová

Európski politici¹ potvrdzujú, že sú si vedomí, že vzdelávanie a odborná príprava sú rozhodujúce pre rozvoj a úspech v dnešnej znalostnej spoločnosti a ekonomike. Prijatím Lisabonskej stratégie v roku 2000, ako zastrešujúceho programu zameraného na rast a zamestnanosť, boli vedomosti a inovácie označené za najcennejšie aktíva v globálnej konkurencii vo všetkých odvetviach. Vzdelávanie je základom pre úspech Európy. Úplne doslovne: "Celoživotné vzdelávanie sa musí stať realitou v celej Európe. Je kľúčom k rastu a zamestnanosti, rovnako ako poskytnutou možnosťou pre všetkých sa aktívne zapojiť do diania v spoločnosti." Členské štáty EÚ a Európska komisia sa preto rozhodli posilniť svoju spoluprácu v rámci programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010. Tento program začal v roku 2001 a pokračoval v máji 2009 prijatím „následného strategického rámca pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy“ ("ET 2020")² Radou Európy. Nový strategický rámec vymedzuje štyri dlhodobé strategické ciele:

1. aby sa celoživotné vzdelávanie a mobilita stali realitou,
2. zlepšenie kvality a efektívnosti vzdelávania a odbornej prípravy,
3. presadzovanie rovnosti, sociálnej súdržnosti a aktívneho občianstva,
4. posilnenie tvorivosti a inovácií, vrátane podnikania, na všetkých úrovniach vzdelávania a odbornej prípravy.

Na základe týchto strategických cieľov boli stanovené európske referenčné kritériá (benchmarks) na roky 2010 až 2020. Referenčné kritériá pre rok 2010 sú v nižšie uvedenej tabuľke. Kritériá, ktoré by sa mali dosiahnuť do roku 2020 sú ešte prísnejšie. Každé dva roky Rada Európy a Komisia EÚ prijmú Spoločnú správu o implementácii programu Vzdelávanie a od-

---

¹ Prejav komisárky pre vzdelávanie Androulla Vassiliou: EDUCATION 2020, publikovaný 16 februára 2010 <http://www.egovmonitor.com/node/33705> alebo European Commission - Education & Training - lifelong learning: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm

² Strategic framework for European cooperation in education and training ("ET 2020") http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc1120_en.htm

borná príprava 2010, zahrňujúcu aj oblasť vysokoškolského vzdelávania a Kodanského procesu. Nasledujúca Spoločná správa bude prijatá vo februári 2010, na základe návrhu Komisie³.

25. novembra 2009 bol vydaný v Bruseli pracovný dokument útvarov Komisie, ktorý informuje o pokroku v rámci programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010⁴. Dokument je dostupný na internete. Aj tento dokument je súčasťou takzvanej otvorenej metódy koordinácie v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy prispievajúcej k naplneniu Lisabonskej agendy. V dokumente sú analýzy národných správ od zainteresovaných štátov z polovice roku 2009, ktoré boli pripravené po usmernení Komisiou. Odkazy sú však aj na iné zdroje Komisie, poskytujúce informácie o pokroku jednotlivých krajín (najmä informácie z Cedefop a Eurydice). Národné správy vypracovalo 31 z 32 zainteresovaných krajín (členské štáty EFTA/EEA a kandidátske krajiny okrem Lichtenštajnska). Predkladáme preloženú časť o Slovensku uverejnenú na str. 231- 233 dokumentu.

---

³ Spoločná správa 2010 súvisí so správou „Pokrok smerom k Lisabonským cieľom v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy – Analýza a implementácia na európskej a národnej úrovni“ (Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training - Analysis of implementation at European and National Level) a tiež so správou „Pokrok smerom k Lisabonským cieľom v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy – Indikátory a ukazovatele 2009“ (Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training - Indicators and benchmarks – 2009)

⁴ SEC(2009) 1598 final COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, Accompanying document to the: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS

Key competences for a changing world
PROGRESS TOWARDS THE LISBON OBJECTIVES IN EDUCATION AND TRAINING
Analysis of implementation at the European and national levels
{COM(2009) 640 final}

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:1598:FIN:EN:PDF>

Porovnanie dosiahnutia referenčných kritérií (benchmarks) EÚ

(Tučným vylíčené sú hodnoty pod priemerom EÚ. Podfarbené sú bunky s lepšími ako priemernými výsledkami.)

		Slovensko		EÚ priemer		EÚ benchmark	
		2000	2008	2000	2008	2010	2020
Účasť na vzdelávaní v ranom detstve (4 roční - pred začiatkom školskej dochádzky)		76,1%	79,4% ⁰⁷	85,6%	90,7% ⁰⁷	-	95%
Podiel žiakov so slabými výsledkami (15 roční; výsledky PISA)	Čítanie	-	27,8% ⁰⁶	21,3%	24,1% ⁰⁶	17,0 %	15%
	Matematika	-	20,9% ⁰⁶	-	24,0% ⁰⁶	-	15%
	Prírodné vedy	-	20,2% ⁰⁶	-	20,2% ⁰⁶	-	15%
Predčasne ukončili vzdelávanie a výcvik (vek 18-24)		6,7% ⁰²	6,0% ^b	17,6%	14,9%	10 %	10%
Dosiahnutie stredoškolského vzdelania (vek 20-24)		94,8%	92,3%	76,6%	78,5%	85 %	-
Absolventi matematiky, prírodných a technických vied	Nárast od roku 2000	-	129,9% ⁰⁷	-	33,6% ⁰⁷	+15 %	-
	Podiel žien	30,1%	35,4% ⁰⁷	30,7%	31,9% ⁰⁷	pomer žien a mužov	-
Dosiahnutie vysokoškolského vzdelania (vek 30-34)		10,6%	15,8%	22,4%	31,1%	-	40%
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní sa (vek 25-64; 4 týždňový interval)		3,7% ⁰³	3,3%	8,5% ⁰³	9,5%	12,5 %	15%
Investície do vzdelávania Verejné výdavky na vzdelávanie, % z HDP		3,93%	3,79% ⁰⁶	4,91%	5,05% ⁰⁶	-	-

Vysvetlivky:

⁰²= 2002; ⁰³= 2003, ⁰⁶= 2006, ⁰⁷=2007, ^b = zmena metodiky

PISA: čítanie: 18 EÚ krajín, matematika a prírodné vedy: 25 EÚ krajín

"EÚ benchmark" je definované ako "EÚ priemerná úroveň výkonnosti" (vážený priemer)

Podiel žiakov so slabými výsledkami (low achievers) je podiel tých, ktorí dosiahli menej ako 10%

Slovensko vykazuje podstatne lepšie výsledky v porovnaní s priemerom Európskej únie v nasledovných dvoch oblastiach: na Slovensku je viac tých, ktorí dosiahli stredoškolské vzdelanie (ISCED 3, s maturitou aj bez maturity) a podiel mladých (vo veku 18 - 24 rokov), ktorí predčasne ukončili vzdelávanie a výcvik je menej ako je priemer EÚ. V prvej spomenutej oblasti ide o jeden z najlepších výsledkov spomedzi krajín Európskej únie. Čo sa týka podielu žiakov so slabými výsledkami, situácia je rôznorodá. Slabé výsledky v oblasti čítania (s porozumením) sú častejšie než je priemer Európskej únie, zatiaľ čo výsledky z oblasti matematiky sú lepšie ako je priemer. V oblasti prírodných vied sú výsledky porovnateľné s priemerom.

Pokrok v oblasti vysokoškolsky vzdelaných ľudí v matematike, prírodných a technických vedách (129,9%) je veľmi pozitívnym javom, najmä pri štvornásobnej miere rastu v porovnaní s priemerom v krajinách Európskej únie (33,6%), pričom aj miera zapojenia žien je nad priemerom Európskej únie. Napriek tomuto nárastu je miera vysokoškolsky vzdelaných ľudí vo vekovej skupine 30 až 34 rokov pod priemerom krajín Európskej únie a dokonca v roku 2008 dosiahla druhú najnižšiu priečku spomedzi krajín Európskej únie.

Čo sa týka miery účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní, v roku 2003 sa nachádzalo Slovensko pod priemerom Európskej Únie. Následne došlo k ďalšiemu poklesu, takže prepád oproti priemeru sa dnes ešte zväčšil. Investície do vzdelávania vyjadrené ako podiel z HDP, sa znížili oproti roku 2000, zatiaľ čo v Európskej únii ako celku vzrástli. Aj preto sa Slovensko nachádza pod priemerom Európskej únie a tento rozdiel sa stále zväčšuje.

Slovensko už teraz spĺňa kritéria Európskej únie pre rok 2010 v troch kategóriách: predčasne ukončili vzdelávanie a výcvik, dosiahnutie stredoškolského vzdelania, zvyšovanie podielu vysokoškolsky vzdelaných ľudí v matematike, prírodných a technických vedách, pričom aj miera zapojenia žien je zlepšená.

Správa okrem vyhodnotenia plnenia referenčných kritérií (benchmarks) obsahuje nasledovné štyri kapitoly venované Slovensku.

1. Stratégie pre rozvoj kľúčových kompetencií

Hlavným nástrojom pre implementáciu rozvoja kľúčových kompetencií je Školský zákon prijatý v roku 2008, ktorý znamenal reformu učebných osnov na základných a stredných školách. Kľúčové kompetencie sú vnímané ako výsledok formálneho, neformálneho a informálneho vzdelávania a považujú sa za základ pre celoživotné vzdelávanie a zlepšenie zamestnatelnosti občanov.

1.1. Reformy učebných osnov

Všetkých osem kľúčových kompetencií je integrálnou súčasťou tak národných programov (národný rámec učebných osnov), ako aj školských vzdelávacích programov pre predškolské, základné, stredné (vrátane odborného) školy. Školský zákon vyslovene upravuje vzdelávacie ciele pre vyučovací jazyk, materinský jazyk a cudzie jazyky, matematiku, prírodné vedy a technológie vrátane informačných a komunikačných technológií.

Rozvoj prierezových kľúčových kompetencií je realizovaný naprieč učebnými osnovami jednotlivých vyučovacích predmetov. Existujú špeciálne iniciatívy, napr. Junior Achievement, Training Firms na rozvoj podnikateľských kompetencií a taktiež rôzne súťaže zamerané na rozvoj informačných a komunikačných zručností.

1.2. Cieľovo zameraná výučba kľúčových kompetencií

Existujú špeciálne navrhnuté vzdelávacie programy pre deti so zdravotným postihnutím a tiež pre deti zo sociálne a kultúrne znevýhodneného prostredia. Cieľovo zameraná výučba pre rizikové skupiny (uchádzači o zamestnanie, nízko kvalifikovaná pracovná sila, zdravotne postihnutí) je realizovaná prostredníctvom Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny zriadených Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny. Špeciálne vzdelávacie programy pre nadané deti začali fungovať od septembra 2009.

Základný rámec pre rozvoj kľúčových kompetencií dospelých je zakotvený v Stratégii celoživotného vzdelávania z roku 2007, ktorá zahŕňa aj tzv. Akčný plán popisujúci priority a ciele v oblasti celoživotného vzdelávania (so špeciálnym zreteľom na neformálne vzdelávanie). Existuje systém na získavanie štatistických údajov o miere účasti dospelých na neformálnom vzdelávaní.

1.3. Vzdelávanie učiteľov a prístupy k hodnoteniu

Kvalitatívne indikátory vytvorené pre všetky kľúčové kompetencie slúžia ako metodologický nástroj pre učiteľov na rozvíjanie kompetencií študentov a tiež ako základ pre ich hodnotenie. Okrem sumatívneho a formatívneho hodnotenia, sú taktiež používané kritériá a autentické hodnotenie. Vzdelávanie pedagogických pracovníkov je navrhnuté a realizované s cieľom rozvíjať kľúčové kompetencie študentov.

1.4. Hodnotenie výsledkov

Slovensko každoročne realizuje preskúšavanie a následne hodnotenie študentov deviateho ročníka na zistenie úrovne vedomostí z matematiky a slovenského jazyka. Výsledky slúžia ako podklad pre vytváranie legislatívy

pre oblasť vzdelávania a odborného vzdelávania a prípravy. Slovensko je zapojené do viacerých medzinárodných výskumov ako napr. OECD PISA, OECD TALIS, IEA PIRLS, IEA TIMSS, ICCS zameraných na hodnotenie špecifických kompetencií.

2. Rozvoj a implementácia stratégií celoživotného vzdelávania

Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva bola prijatá v roku 2007 spolu s Akčným plánom, ktorý stanovil konkrétne kroky a nástroje na implementáciu celoživotného vzdelávania, Národného kvalifikačného rámca, Európskeho kvalifikačného rámca, uznávania neformálneho a informálneho vzdelávania a celoživotného poradenstva.

Zákon o celoživotnom vzdelávaní sa zameriava na kvalitu a uznávanie neformálneho a informálneho vzdelávania s cieľom prepojiť ho s formálnym vzdelávacím systémom a vytvoriť otvorený systém celoživotného vzdelávania. Implementácia Európskeho kvalifikačného rámca bude na Slovensku zahájená v roku 2010 a realizovaná prostredníctvom 5-ročného ESF projektu zameraného na vytvorenie Národného kvalifikačného rámca zodpovedajúceho Európskemu kvalifikačnému rámcu. Národný systém kvalifikácií a Národný systém zamestnaní bude vytváraný paralelne.

3. Atraktivnosť a význam odborného vzdelávania a prípravy

Nová legislatíva v oblasti odborného vzdelávania a prípravy, ktorá vstúpila do platnosti v apríli 2009, stanovuje základné podmienky na zlepšenie jeho kvality a významu pre potreby trhu práce. Súbežne s reformou učebných osnov upravenou Školským zákonom, nová legislatíva pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy prinesie podnety pre zvýšenie investícií do oblasti odborného vzdelávania a prípravy, objasní úlohy národných a regionálnych správ, zamestnávateľov, zamestnancov a vytvorí vhodné koordinačné štruktúry pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy (národnej, regionálnej a sektorovej).

Z hľadiska zatraktívnenia systému odborného vzdelávania a prípravy bude venovaná pozornosť najmä flexibilnosti v prístupe k vzdelávaniu, prepojenosti odborného vzdelávania a prípravy s vysokoškolským vzdelaním a organizácii viacerých národných súťaží zručností a taktiež účasť v EuroSkills. Atraktivnosť systému odborného vzdelávania a prípravy je tiež determinovaná jeho prepojenosťou s potrebami trhu práce. Na vytvorenie tohto prepojenia je na Slovensku vyvíjaný systém na monitorovanie a predvídanie požiadaviek trhu práce.

4. Modernizácia vysokoškolského vzdelávania

Na Slovensku sa uskutočnilo viacero krokov s cieľom zmodernizovať vysokoškolské vzdelávanie. Výzvami sú zvýšenie kvality vysokoškolského vzdelávania, zlepšenie riadenia vysokých škôl, užšie prepojenie so súkromným sektorom a výskumom a tiež zvýšenie investícií do vysokoškolského vzdelávania.

Nový status vysokých škôl umožňuje využívanie finančných prostriedkov z rôznych zdrojov, napr. z eurofondov, grantov z rôznych organizácií a podnikov s cieľom zlepšiť kvalitu vzdelávacieho procesu a výskumu. Vysoké školy môžu vytvárať zisk a účtovať si rôzne poplatky podľa stanovných predpisov. Vysoké školy by mali podporovať rozvoj vzdelávania dospelých vytvorením Univerzít tretieho veku. Implementácia stratégie celoživotného vzdelávania (spoločne s uznávaním neformálneho a informálneho vzdelávania) a celoživotného poradenstva by mala prispieť k otvoreniu vysokých škôl ako vzdelávacích inštitúcií pre študujúcich v každom veku.

Okrem správy o hodnotení stavu na Slovensku je pre náš časopis dôležitá nasledovná časť, ktorá sa venuje celoživotnému vzdelávaniu, a to aj s ohľadom na stanovenie kritérií do roku 2020.

Pokrok v oblasti prierezových stratégií celoživotného vzdelávania

Silný dôraz sa stále kladie na podporu úsilia 32 účastníckych krajín, aby zaviedli súdržné a komplexné stratégie celoživotného vzdelávania. Tieto ambície si stanovila aj Rada a Komisia v roku 2004 v spoločnej priebežnej správe o implementácii vzdelávania a odbornej prípravy 2010 a v roku 2004 ju schválila Európska rada. Komisia naďalej sledovala vývoj a zavedenie týchto stratégií a pomohla zaviesť vnútroštátne opatrenia zamerané na zvýšenie povedomia o celoživotnom vzdelávaní a európskej spolupráce v tejto oblasti. Od roku 2008 bola osobitná pozornosť venovaná aj medzinárodnej spolupráci pri vývoji a implementácii týchto stratégií na národnú a regionálnu úroveň. Prehľad kľúčových nástrojov a iniciatív na európskej úrovni pre zlepšenie príležitostí pre celoživotné vzdelávanie:

- nové zručnosti pre nové pracovné miesta,
- európsky kvalifikačný rámec (EQF),
- validácia neformálneho a informálneho učenia,
- celoživotné poradenstvo,
- mobilita,
- vonkajší rozmer stratégie.

Analýza príčin

Z pohľadu tohto „Pracovného dokumentu útvarov Komisie“, ktorý je podkladom pre celkovú hodnotiacu správu, Slovensko vychádza ako jedna z priemerných krajín EÚ. Z nášho pohľadu vzdelávateľov dospelých je znepokojujúca nízka účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní. Je alarmujúce, že od roku 2003, kedy bolo Slovensko podpriemerné „následne došlo k ďalšiemu poklesu, takže prepad oproti priemeru sa dnes ešte zväčšil“. Čo je dôvodom nízkej účasti a aké sú možné opatrenia na zvýšenie účasti? V článku do zborníka (Babinský 2009) o stratégiách celoživotného vzdelávania sme identifikovali nasledovné príčiny, bez nároku na úplnosť:

Na Slovensku je slabá tradícia organizovaného ďalšieho vzdelávania (najmä liberálneho, voľnočasového alebo záujmového). Namiesto tohto existuje tradícia samoštúdia (napr. jazyky) a vzájomnej pomoci (peer-to-peer) ako v školách, tak aj na pracovisku, ale aj pomoc od priateľov a rodiny. Možno práve preto je vzdelávanie dospelých na Slovensku zamerané, v porovnaní s inými krajinami, veľmi prakticky na profesionálne vzdelávanie (najmä tvrdé zručnosti - hard skills).

Nízka účasť je spôsobená najmä týmito javmi:

1. Používané metódy a formy sú v mnohých prípadoch podobné tým, ktoré sú bežné v systéme školstva (prednášky), čo je príčinou tzv. Matúšovho efektu – tým, ktorí majú, bude pridané. (Tí, ktorí majú dobré počiatočné vzdelávanie, sa zúčastňujú. Tí, ktorí ho nemajú, a teda by bolo ďalšie vzdelávanie pre nich potrebné, ho odmietajú). Špecializované metódy andragogiky sa v praxi málo používajú, pretože absolventi si často hľadajú svoje prvé zamestnanie mimo školstva (profesionálny tréner - vzdelávateľ dospelých, je veľmi vzácne zamestnanie).
2. Školský vzdelávací systém je hlavným spôsobom získavania vedomostí (jednoznačne stanovené právne predpisy, jasné riadiace štruktúry, kompetencie a organizácia, formy, učebné osnovy, zdroje financovania). Vzdelanie získané v školskom vzdelávacom systéme je uznané štátom a všeobecne platné v celej republike. So zavedením súkromných vysokých škôl a poplatkov za externé štúdium je k dispozícii dostatok študijných príležitostí. Systém je transparentný a z pohľadu štátu aj veľmi účinný, keď dosahuje priemerné výsledky s malými investíciami.

Ďalšie vzdelávanie naproti tomu: neumožňuje získať stupeň vzdelania, nie sú k dispozícii žiadne alternatívne cesty, žiadna príležitosti druhošancového vzdelávania, žiadne uznanie predchádzajúceho experimentálneho učenia sa, kreditný systém je málo zaužívaný, nekomplexný kvalifikačný rámec a pracovné a vzdelávacie štandardy. Diplomy

- (osvedčenia) nemusia byť zamestnávateľmi uznané a úľavy majú len niektorí zamestnanci (v zdravotníctve).
3. Ďalšie vzdelávanie nie je zadarmo (zatiaľ čo jedno prezenčné štúdium na vysokej škole je stále v podstate zadarmo). Peniaze investované do ďalšieho vzdelávania sa všeobecne považujú nie za investíciu, ale za výdavky, pretože úspešné ukončenie kurzu má zvyčajne minimálny vplyv na príjmy, kariérny rast a spoločenské postavenie.
  4. Investície štátu do vzdelávania dospelých údajne dosahujú až 1 milión eur ročne. Sú však určené predovšetkým na podporu existencie štátnych a verejných inštitúcií (MŠ SR 2009). Od roku 2004 bol otvorený prístup k pred-prístupovým a potom sociálnym a štrukturálnym fondom EÚ. Ministerstvo financií však nastavilo také prísne administratívne postupy jedinečné pre Slovensko, že použitie prostriedkov bolo nízke. Na podporu čerpania ministerstvá vytvorili svoje vlastné agentúry a zamerali sa na národné projekty. Toto nielen uvoľnilo priamu kontrolu nad fondami, ale tiež posunulo priamu zodpovednosť za výsledky a výstupy projektov na agentúry.
  5. Typickým účastníkom v kurzoch celoživotného vzdelávania je podľa existujúcich štatistík (UIPŠ 2007) osoba vo veku medzi 25 až 34 rokov. On (56%) / ona (44%) platia za vzdelávanie a poskytovateľ pokrýva väčšinu svojich nákladov z tohto školného (a má v priemere jedno euro za účastníka od štátu alebo z EÚ fondov). Typické sú jazykové kurzy. Veľmi často sú účastníci informovaní o ponukách „z počutia“. Nie je implementovaný národný informačný alebo poradenský systém zadarmo pre poskytovateľov. Hlavná prekážka prístupu nie je však nedostatok informácií, ale cena.

Spoločenská prestíž, ceny a financovanie

Vplyv ceny na účasť/neúčasť v kurzoch ďalšieho vzdelávania na Slovensku potvrdil nielen prieskum uskutočnený v inštitútoch ďalšieho vzdelávania na univerzitách (Babinský 2003), ale aj najnovší prieskum CEDEFOP (2010). Hlavnú príčinu nízkej účasti však treba hľadať všeobecne v nízkom záujme o vzdelávanie v celej spoločnosti. Vzdelávanie a vzdelanie nie je v stredobode pozornosti nielen mladej generácie, ale ani politikov. To pravdepodobne spôsobuje, že podľa aktuálnych štatistík **Slovensko vydáva najmenej na vzdelávanie jedného vysokoškolského študenta zo všetkých členských krajín OECD**. V systéme vzdelávania sú učitelia (aj lektori) nízko ohodnotení, čím klesá nielen ich spoločenské postavenie, ale aj prestíž samotného povolania.

Beblavý (2010) ilustroval investície do vzdelávania pomerom výdavkov na jedného študenta a veľkosťou hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa (graf. č. 1).

Graf. č. 1: Relatívne výdavky na jedného študenta VŠ

Zdroj: OECD 2009, tabuľky B1.1a, B1.4 a Annex 2,

Na vodorovnej osi je HDP na obyvateľa (USD, v parite kúpnej sily) a na zvislej osi výdavky na študenta (USD, v parite kúpnej sily). Slovensko je označené ako SVK (v krúžku).

Na grafe je vynesená trendová čiara a postavenie Slovenska bolo interpretované ako „...do vysokého školstva dávame po zohľadnení ekonomického rozvoja o niečo menej peňazí ako v krajinách OECD“. Táto interpretácia je nepravdivá. Podrobnejším skúmaním (OECD 2009 Figures 2009, tabuľka B1.1) sa dá zistiť, že Slovensko so súhrnnými výdajmi 6056 dolára na študenta je predposledné z členov OECD, pretože Rusko a Estónsko sú partnerské a nie členské krajiny OECD. Za nami v tomto parametri je len Poľsko s 5224 dolára na študenta.

Keď sa pozrieme do tabuľky 1, zistíme, že Slovensko je so sumou 4201 dolára na **samotné vzdelávanie** jedného študenta (Educational core services) **úplne posledné medzi členskými krajinami OECD** a to nielen preto, že Poľsko neuviedlo vedľajšie služby a preto jeho celková suma je menšia, ale aj preto, že na Slovensku sú tieto vedľajšie služby poskytované univerzitami (strava, ubytovanie a pod.) drahé a zodpovedajú napríklad stavu vo Veľkej Británii.

Treba pripomenúť, že ide o stav z roku 2006. Pravdivým výrokom je teda (aj keď trochu s dôrazom na jednotlivé slovička): Podľa aktuálnych štatistík Slovensko vydáva najmenej na vzdelávanie jedného vysokoškolského študenta zo všetkých členských krajín OECD (a to aj napriek tomu že nepatrí medzi najchudobnejšie krajiny).

Tabuľka č. 1 – ročné výdaje na študenta rozdelené na základné (educational core services), vedľajšie (ancillary) a výskum (R & D). Zobrazených je len 7 posledných členských krajín podľa Tertiary education/Total(7) a ďalších 6 OECD partnerských krajín) Zdroj: OECD 2009, Tabuľka B1.2

	Notes	Primary, secondary and post-secondary non-tertiary education			Tertiary education			
		Educational core services	Ancillary services (transport, meals, housing provided by institutions)	Total	Educational core services	Ancillary services (transport, meals, housing provided by institutions)	R & D	Total
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Korea		5 465	624	6 089	7 476	41	1 047	8 564
Czech Republic		4 179	353	4 532	6 376	88	1 524	7 989
Mexico		2 072	m	2 072	5 393	m	1 069	6 462
Hungary	3	3 826	363	4 188	4 579	264	1 524	6 367
Slovak Republic	1	2 631	402	3 032	4 201	1 122	732	6 056
Poland	3	3 550	18	3 568	4 467	1	756	5 224
Turkey	3	1 249	36	1 286	4 648	x(4)	m	4 648
OECD average		6 219	411	7 283	8 418	526	3 765	12 336
EU19 average		6 486	403	7 364	7 302	341	3 676	11 520
Partner countries								
Brazil	1, 3	x(3)	x(3)	1 550	10 067	x(4)	227	10 294
Chile	5	1 951	138	2 089	x(7)	x(7)	x(7)	6 292
Estonia		x(3)	x(3)	4 147	4 063	x(4)	m	4 063
Israel		5 080	243	5 322	9 902	1 230	n	11 132
Russian Federation	3	x(3)	x(3)	2 399	x(7)	x(7)	331	4 279
Slovenia		7 451	308	7 759	6 736	26	1 489	8 251

Slovensko vydáva nielen najmenej na vzdelávanie jedného vysokoškolského študenta, ale celkovo najmenej investuje do vzdelávania zo svojho domáceho produktu zo všetkých OECD krajín (kde bol tento parameter určený).

Podľa posledných štatistík (z roku 2006), zverejnených v štatistike OECD (Figures 2009), je Slovensko so 4,25 % z HDP investovaných do vzdelávania celkovo (základné, stredné aj vysoké školy) tiež posledné (za Španielskom a Írskom). Je zaujímavé, že Slovensko nie je úplne posledné čo sa týka podielu z HDP investovaného do vzdelávania zo spoločných, teda verejných zdrojov (3,63%). V čom Slovensko nie je posledné, ale dosahuje presne priemer OECD, je investovanie do vzdelávania zo súkromných zdrojov. Z 4,25% pre školstvo z HDP bolo 85% z verejných a 15% zo súkromných zdrojov. Slovensko je dokonca vymenované ako jedna z piatich krajín, v ktorých sa medzi rokmi 1995 až 2005 zvýšilo financovanie vysokého školstva o viac ako 9 percent zo súkromných zdrojov⁵. Predpokladáme však, že ide predovšetkým o poplatky od študentov a ich rodičov.

Tabuľka č. 2 – Výdaje z verejných (public) a súkromných (private) zdrojov na inštitúcie (institutions) a študenta ako podiel z HDP do základných (primary), stredných (secondary) a VŠ (ter.). Zdroj: Figures 2009 - OECD

	Expenditure on educational institutions				Annual expenditure per student			Index of change in annual expenditure per student	
	Public and private	Public	Private		USD using PPPs ²			Primary, secondary and post-secondary non-tertiary education	Tertiary education
			% of GDP	2000 = 100	% of GDP	Primary education	Secondary education		
	% of GDP	% of GDP	2000 = 100	% of GDP	Primary education	Secondary education	Tertiary education	2000 = 100	2000 = 100
Slovak Republic ³	4,25	3,63	127	0,62	3 221	2 963	6 056	157	108
Spain	4,66	4,17	121	0,50	5 970	7 955	11 087	119	127
Ireland	4,67	4,39	151	0,28	6 337	8 991	11 832	159	91
Germany	4,78	4,08	103	0,71	5 362	7 548	13 016	104	99
Czech Republic	4,80	4,24	145	0,56	3 217	5 307	7 989	152	130
Italy ⁵	4,93	4,60	111	0,32	7 716	8 495	8 725	110	104
Japan ⁶	4,99	3,33	101	1,66	6 989	8 305	13 418	112	112
Austria ³	5,51	5,16	106	0,35	8 516	10 577	15 148	109	139
Portugal ⁶	5,57	5,12	101	0,44	5 138	6 846	9 724	112	135
Netherlands	5,60	4,82	120	0,78	6 425	9 516	15 196	116	98
Hungary ⁵	5,64	5,11	152	0,54	4 599	3 978	6 367	167	88
Poland ⁶	5,68	5,16	128	0,54	3 770	3 411	5 224	141	127

⁵ <http://oberon.sourceoecd.org/vl=6662177/cl=11/nw=1/rpsv/factbook2009/09/02/03/index.htm>

Záver

Slovensko má najefektívnejší vzdelávací systém medzi členskými krajinami OECD. Za najmenej peňazí (najmä verejných) sa vyprodukuje najviac absolventov. Pretože osvedčenia z ďalšieho vzdelávania nie sú také žiadané ako diplomy z vysokých škôl, je účasť v ďalšom vzdelávaní jedna z najnižších v EÚ a za posledné vykazované obdobie ešte klesla. Aj tu by sa na zvýšenie účasti dospelých vo vzdelávaní mohlo pristúpiť napríklad k skráteniu časovej náročnosti kurzov alebo k vykazovaniu všetkých študentov externého štúdia ako účastníkov ďalšieho vzdelávania. Cesta investovania do vzdelávania je dlhá a náročná.

Bibliografické referencie

BABINSKÝ M. 2009. Policies and practices in lifelong learning Part 2.6 Slovakia In Bednarczyk H. Policies and practices in lifelong learning, Institute for Sustainable Technologies – National Research Institute – Poland, Volume 226, Warsaw 2009, str. 29-36, ISBN 978-83-7204-843-1

BABINSKÝ M. 2003. International Conference of the Czech-Slovak THENUCE relay Centre, 20 -. 22.6.2003, ICV STU Bratislava 2003

BEBLAVÝ M. a kol. 2010. 12 riešení pre kvalitnejšie vysoké školy, SGI 2010, ISBN 978-80-89244-52-2 Dostupné na internete:

<http://www.slideshare.net/noveidey/12-rieen-pre-kvalitnejšie-vysok-koly>

CEDEFOP 2010, Statistics & indicators: Is cost a significant obstacle to adult participation in learning? Dostupné na internete:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/articles/15227.aspx>

OECD 2009, Education at a Glance 2009 : OECD indicators, OECD, Paris, 2009 or revised data. www.oecd.org/edu/eag2009.

OECD 2009 Figures 2009 - ISBN 9789264051997 Education > Expenditure, 2006, Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1787/703404350478>

MŠ SR 2009, The Development and State of the Art of Adult Learning and Education in Slovak republic. Národná správa na konferenciu Confitea VI. Dostupné na internete:

www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/...Reports/.../Slovakia.pdf

Kontakt:

Miroslav Babinský, Eva Dubeňová

Inštitút celoživotného vzdelávania STU

Vazovova 5, 812 43 Bratislava,

miroslav.babinsky@stuba.sk, eva.dubenova@stuba.sk